

Dedica

Nicolaus Maclavellus Magnifico Laurentio Medici Iuniori Aalutem¹

[Niccolò Machiavelli saluta il Magnifico Lorenzo de' Medici il giovane]

SOGLIONO, EL PIÙ DELLE VOLTE, coloro che desiderano acquistare grazia appresso uno Principe, farsegli incontro con quelle cose che infra le loro abbino più care, o delle quali vegghino lui più dilettersi; donde si vede molte volte essere loro presentati cavagli, arme, drappi d'oro, pree preziose e simili ornamenti, degni della grandezza di quelli. Desiderando io adunque, offerirmi, alla vostra Magnificenzia con qualche testimone della servitù mia verso di quella, non ho trovato intra la mia suppelletile cosa, quale io abbia più cara o tanto esistimi quanto la cognizione delle azioni delli uomini grandi, imparata con una lunga esperienza delle cose moderne e una continua lezione delle antiche: le quali avendo io con gran diligenza lungamente escogitate e esaminate, e ora in uno piccolo volume ridotte, mando alla Magnificenzia Vostra.

E benché io iudichi questa opera indegna della presenza di quella, tamen confido assai che per sua umanità gli debba essere acceta, considerato come da me non gli possa esser fatto maggiore dono, che darle facultà di potere in brevissimo tempo intendere tutto quello che io in tanti anni e con tanti mia disagi e pericoli ho conosciuto.

¹ Si tratta di Lorenzo II (1492–1519), figlio di Piero e nipote di Lorenzo il Magnifico. Come attesta nella sua lettera a Francesco Vettori (10 dicembre 1513), Machiavelli aveva pensato, prima che a lui, di dedicare il suo trattato a suo fratello Giuliano de' Medici, morto nel 1516. Lorenzo II fu alla guida del governo di Firenze dalla primavera del 1513 e dall'ottobre del 1516 divenne anche, per investitura dello zio, papa Leone X, duca di Urbino. Alla sua morte il ducato venne nuovamente riunito alla Chiesa.

Посвещение

Николо Макиавели на Негова Светлост Лоренцо де Медичи¹

ОБИКНОВЕНО ХОРАТА, КОИТО ЖЕЛАЯТ ДА спечелят благоволенieto на някой владетел, му подаряват неща, които са им най-скъпи, или такива, които смятат, че ще му доставят най-голямо удоволствие; затова често виждаме на владетеля да се подаряват коне, оръжия, позлатени платове, скъпоценни камъни и други подобни украшения, достойни за неговото величие. И аз така, в желанието си да Ви засвидетелствам предаността си не намерих сред цялото мое имущество нищо, по-скъпо и по-ценно за мен от познаването делата на великите люде, придобито след дълъг опит и наблюдение на съвременността и след продължително изучаване на древността. Знанията, които придобих с усърдни и продължителни размисления, успях да събера в тази малка книжка, която поднасям в дар на Ваша Светлост.

Макар да намирам работата си недостойна за Ваша Светлост, все пак се надявам, че с Вашето великодушие ще склоните да я приемете, като имате предвид, че най-големият дар, който мога да Ви предложа, е този, който ще Ви даде възможност да разберете за най-кратко време онова, което съм изучавал дълго с толкова затруднения и опасности.

¹ Става дума за Лоренцо II (1492–1519), син на Пиеро Медичи и внук на Лоренцо Великолепни. Както Макиавели пише в писмото си до Франческо Ветори (10 декември 1513 г.), първоначално той имал намерение да посвети трактата на брата на Лоренцо – Джулиано де Медичи, починал през 1516 г. Лоренцо II става управител на Флоренция през пролетта на 1513 г., а от октомври 1516 г., благодарение на чичо си – папа Лъв X – става и херцог на Урбино. След смъртта му херцогството отново се присъединява към Църквата.

La quale opera io non ho ornata né ripiena di clausule ample, o di parole ampullose e magnifiche, o di qualunque altro lenocinio o ornamento estrinseco con e' quali molti sogliono le loro cose descrivere e ornare; perché io ho voluto, o che veruna cosa la onori, o che solamente la varieà della materia e la gravità del subieto la facci grata. Né voglio sia reputata presunzione se uno uomo di basso e infimo stato ardisce discorrere e regolare e' governi de' principi; perché, così come coloro che disegnano e' paesi si pongano bassi nel piano a considerare la natura de' monti e de' luoghi alti, e per considerare quella de' bassi si pongano alto sopra' monti, similmente, a conoscere bene la natura de' populi, bisogna essere principe, e a conoscere bene quella de' principi, bisogna essere popolare.

Pigli, adunque, Vostra Magnificenzia questo piccolo dono con quello animo che io 'l mando; il quale se da quella fia diligentemente considerato e leto, vi conoscerà dentro uno estremo mio desiderio, che Lei pervenga a quella grandezza che la fortuna e le altre sue qualità gli prometano. E, se Vostra Magnificenzia dallo apice della sua altezza qualche volta volgerà gli occhi in questi luoghi bassi, conoscerà quanto io indegnamente sopporti una grande e continua malignità di fortuna.

Аз не украсих труда си с обширни разсъждения, нито с високопарни и великолепни думи, нито с някакви натруфени или външни украшения, с които мнозина обикновено украсяват произведенията си, понеже исках работата ми да остане някак незабелязана и само своеобразността на съдържанието и важността на предмета да я направят значима. Не бих желал да се сметне за дръзко, заедто един човек с толкова ниско положение като моето се осмелява да разсъждава за управлението на владетелите, защото както тези, които рисуват, се спускат в долината, за да видят очертанията на планините и възвишенията, а за да разгледат долините се изкачват високо в планините, така и този, който желае да изучи добре природата на народа, трябва да бъде владетел, а който желае да разбере правилно владетеля си, трябва да бъде човек от народа.

И тъй, приеете, Ваша Светлост, този скромен дар с онези чувства, с които Ви го посвещавам. Ако благоволите да го разгледате и прочетете внимателно, Вие ще откриете в него пламенното ми желание да постигнете онова величие, което съдбата и Вашите качества Ви предопределят. И ако някога Вие, Ваша Светлост, от върховете на Нашето положение хвърлите поглед към низините, ще видите колко незаслужено понасям аз жестокостта и непрестанната враждебност на съдбата.

Capitolo I

Quot sint genera principatuum e quibus modis acquirantur

[Di quante ragioni sieno e' principati, e in che modo si acquistino]

TUTTI GLI STATI, TUTTI E' dominii che hanno avuto e hanno imperio sopra gli uomini, sono stati e sono o repubbliche o principati. E' principati sono o ereditarii, de' quali el sangue del loro signore ne sia suto lungo tempo principe, o e' sono nuovi. E' nuovi, o sono nuovi tutti, come fu Milano a Francesco Sforza,² o sono come membri aggiunti allo stato ereditario del principe che gli acquista, come è el regno di Napoli al re di Spagna.³ Sono questi dominii così acquistati, o consuei a vivere sotto uno principe, o usi ad essere liberi; e acquistonsi, o con le armi d'altri o con le proprie, o per fortuna o per virtù.

² Francesco Sforza (1401–1466), abilissimo condottiero, aveva sposato nel 1441 Bianca Visconti, figlia del duca di Milano Filippo Maria Visconti. Alla morte di questi, che non lasciava eredi, e dopo una breve parentesi repubblicana, Francesco Sforza riuscì a conquistare Milano con la forza delle armi, assumendone il titolo di duca (1450).

³ Ferdinando II il Cattolico (1462–1516). Re di Sicilia, dal 1463, in seguito all'accordo coi francesi del 1505, si vide riconosciuto anche il possesso del napoletano, il quale non fu riunito alla Sicilia, ma costituito come vicereame separato.

Глава I

Колко вида владения има и по какъв начин се придобиват

ВСИЧКИ ДЪРЖАВИ, ВСИЧКИ ВИДОВЕ ВЛАСТ, които са господствали и господстват над хората, са били и са или републики, или княжества.

Княжествата биват или наследствени, като се предават по кръвна линия, или нови.

Новите владения се създават или наново, както Милано под властта на Франческо Сфорца², или като отделни части се присъединяват към наследствената държава на владетеля, който ги завоюва, както е случаят с кралство Неапол, подвластно на испанския крал³. Тези така придобити владения са свикнали или да живеят под властта на някой владетел, или да бъдат свободни; завоюват се с чуждо или собствено оръжие благодарение на милостта на съдбата или на смелостта.

² Франческо Сфорца (1401–1466), изключителен пълководец, който през 1441 г. се жени за Бианка Висконти, дъщеря на миланския херцог Филипо Мария Висконти. След смъртта на херцога (който няма наследници) и след кратък републикански период Франческо Сфорца завоюва Милано, приемайки херцогската титла (1450).

³ Фердинанд II Католик (1462–1516), крал на Сицилия от 1463 г. След сключения през 1505 г. съюз с французите той става крал и на Неаполитанското кралство, което не е присъединено към Сицилия, а остава самостоятелно.

Capitolo II

De principatibus hereditariis.

[De' principati ereditarii]

IO LASCERÒ INDRETO EL RAGIONARE delle repubbliche, perché altra volta ne ragionai a lungo.⁴ Volterommi solo al principato, e andrò tessendo gli orditi soprascritti, e disputerò come questi principati si possino governare e mantenere.

Dico, adunque, che nelli stati ereditarii e assuefatti al sangue del loro principe sono assai minori difficoltà a mantenergli che ne' nuovi; perché basta solo non preerire gli ordini de' sua antinati, e di poi temporeggiare con gli accidenti; in modo che, se tale principe è di ordinaria industria, sempre si manterrà nel suo stato, se non è una straordinaria e eccessiva forza che ne lo privi, e privato che ne fia, quantunque di sinistro abbi l'occupatore, lo riacquista.

Noi abbiamo in Italia, in exemplis, el duca di Ferrara, il quale non ha reto alli assalti de' Viniziani nell'ottantaquattro, né a quelli di papa Iulio nel dieci,⁵ per altre cagioni che per essere antiquato in quello dominio. Perché el principe naturale ha minori cagioni e minore necessità di offendere: donde conviene che sia più amato; e se straordinarii vizii non lo fanno odiare, è ragionevole che naturalmente sia benevoluto da' sua. E nella antichità e continuazione del dominio sono spente le memorie e le cagioni delle innovazioni: perché sempre una mutazione lascia lo addentellato per la edificazione dell'altra.

⁴ Si riferisce al primo libro dei *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*.

⁵ Ercole I d'Este, duca di Ferrara dal 1471 al 1505, si trovò in guerra con Venezia nel 1482 e, nella pace stipulata due anni dopo, si vide costretto a cedere il Polesine di Rovigo. Altre rinunce territoriali dovette fare Alfonso I d'Este, duca di Ferrara dal 1505 al 1534, dopo essere stato attaccato da papa Giulio II nel 1510.

Глава II

За наследствените владения

ТУК НЯМА ДА РАЗГЛЕЖДАМ РЕПУБЛИКИТЕ, понеже съм ги разгледал обширно другаде⁴. Ще се спра само на княжеските владения и като се придържам към гореспоменатия порядък, ще посоча как тези владения могат да бъдат управлявани и запазвани.

И така, ще кажа, че е много по-лесно да се запазят наследствените държави, свикнали с управляващата ги владетелска фамилия, отколкото новите; достатъчно е само владателят да не нарушава реда, установен от прадедите му, и да се съобразява с конкретните обстоятелства; така, дори и да е посредствен, той ще съумее винаги да задържи властта, освен ако тя не му бъде отнета от някоя изключителна и особена сила. Но дори и тогава ще може да си я възвърне още при първия неуспех на завоевателя.

В Италия пример за това е херцогът на Ферара, успял да удържи нападенията на венецианците през 1484 г., както и на тези на папа Юлий през 1510⁵ г., само поради това, че неговият род отдавна е управлявал тези владения. Наследственият владетел има по-малко основание да оскърбява поданиците си, затова е и по-обичан. И ако някои негови особени пороци не станат причина да бъде намразен, естествено е поданиците му да бъдат винаги благоразположени към него. При продължително и дълго управление дори спомените за станалите някога превратности, както и причините за тях, избледняват; всяка промяна влече след себе си друга.

⁴ Книга 1 от „Размисли върху първите десет книги на Тит Ливий“.

⁵ Ерколе д'Есте, херцог на Ферара от 1471 до 1505 г., който през 1482 г. е във война с Венеция. След подписването на мира две години по-късно е принуден от Ровиго да отстъпи Полезине. Други земи по принуда отстъпва и Алфонсо I д'Есте, херцог на Ферара от 1505 до 1534 г., след като през 1510 г. е нападат от папа Юлий II.